

ARCHAEOLOGIA BELGICA

24

Dr. H. ROOSENS en M. VANDERHOEVEN

Een verdwenen Tumulus te Rosmeer

Brussel, 1955.

DE L'ETAT
Bruxelles

25

ARCHAEOLOGIA BELGICA

24

Dr. H. ROOSENS en M. VANDERHOEVEN

Een verdwenen Tumulus te Rosmeer

Overdruk uit "Het Oude Land van Loon",
Jaargang X, 1955, blz. 52

EEN VERDWENEN TUMULUS TE ROSMEER

Bij het graven van een bietenkuil, op 27 October 1951, stootte een landbouwer op enkele potten die zijn nieuwsgierigheid opwekten. 's Anderendaags, in bijzijn van een getuige aldaar teruggekeerd, haalde hij er nog enkele andere te voorschijn, evenals verbrande beenderresten. (*)

De vindplaats, vlak bij de Biessenweg en van oudsher het « Hinnedaök » geheten (1), ligt op de noordelijke helling van een heuvel waarvan het hoogtepunt zich op 127 m. boven de zeespiegel verheft (fig. 1). Een ruim vergezicht ontvouwt zich hier, enerzijds op de dennebossen en de kolenbelten van de Limburgse Kempen, anderzijds in de richting van de Maasvallei, van Maastricht tot de omgeving van Luik. De bodem bestaat er uit Haspengouwse leem.

Op 14 September 1954 waren we in de gelegenheid ter plaatse een proefsleuf te trekken. Amper op 35 cm. diepte tekende zich in de bruine leem een lichtberoerde, grijsachtige vlek af, ongeveer 1,25 m. in het vierkant, waarvan de oppervlakte bestrooid was met kleine stukjes roodachtige ceramiek, waaraan soms nog goudglimmer kleefde; deze scherfjes bleken van oudsher vast in het grondspoor gedrukt. Daarenboven vonden we ook nog, maar dit tussen de recent beroerde grond, een ijzeren nagel, verschillende scherven van het vroeger uitgehaald en gebroken vaatwerk, evenals wat verbrande beenderresten. Naar aanwijzing van de personen, die drie jaar te voren bij de vondst betrokken waren, stemde ons grondspoor nauwkeurig overeen met hun vindplaats; de sporen van de bietenkuil tekenden zich trouwens nog duidelijk in de bodem af.

In totaal zijn twintig voorwerpen bewaard; het is evenwel mogelijk — zelfs waarschijnlijk — dat er een paar ontbreken. Hier volgt dan de beschrijving van het materiaal (fig. 2):

(*) We danken dhr. M. Nelissen, gemeentesecretaris, die bij de ontdekking tegenwoordig was en de voorwerpen in veilige bewaring bracht; we konden ze bij hem tekenen en bestuderen.

(1) Oudere schrijfwijzen zijn: « aen het hinnedagh » (Parochiaal archief, reg. 7 - jaar 1718); « aen 't hinnedaeck » (Rollen en Gichten, nr. 6, fol. 257 - jaren 1761/1778 - Rijksarchief te Hasselt). Deze inlichtingen werden ons bereidwillig verstrekt door dhr. G. V. Lux, hoofdonderwijzer te Rosmeer. Hij vinde hier de uitdrukking van onze dank om de medewerking die hij ons bij deze en andere opgravingen te Rosmeer steeds verleende.

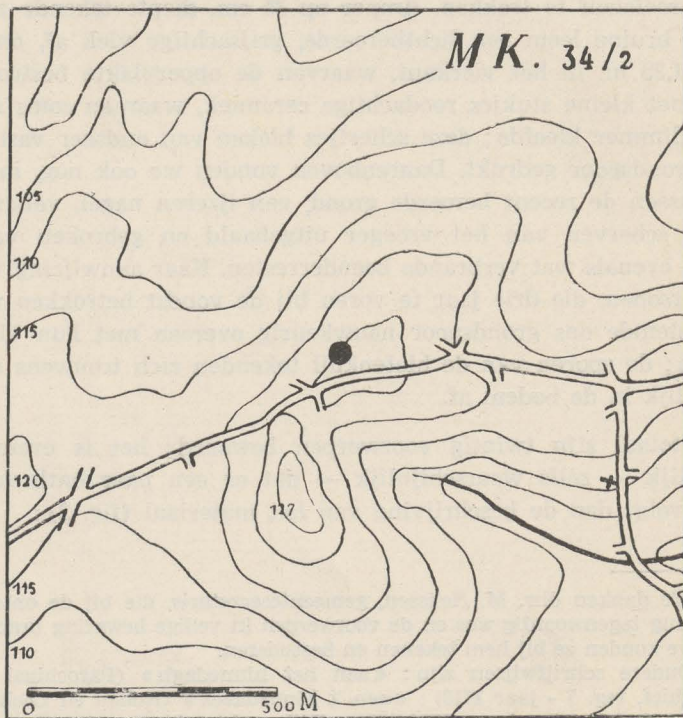
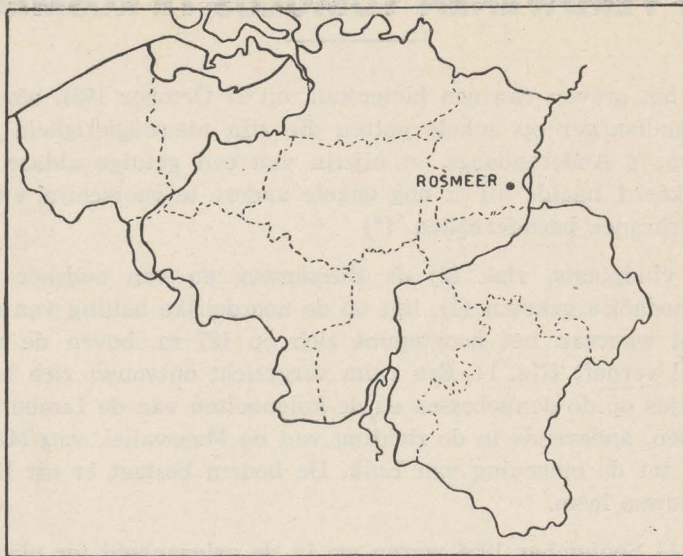

Fig. 1. — Situatiekaart

Ceramiek

1) Bord **Drag**. 18/31 ; intact ; klei uit Oost-Gallië met mat rode deklaag ; stempel gedeeltelijk uitgewist ; alleen de laatste letters OF zijn nog leesbaar ; drie concentrische groeven en stippelband rond het verhoogd bodemcentrum. Zie **Oswald & Pryce**, (2) Pl. XLVI, 5. Herkomst : Oost-Gallië. Datum : Hadrianus - Antoninus Pius (117-161).

2) Bord **Drag**. 18/31 ; klei nagenoeg kleurvast, met glanzend rode deklaag ; stempel volledig uitgewist. Zie **Oswald & Pryce**, Pl. XLV, 14 en XLVI, 3. Datum : Domitianus - Hadrianus (81-138).

3) Bakje **Drag**. 27 ; intact ; klei uit Oost-Gallië met mat rode deklaag (goed gelijkend op bord nr. 1). Herkomst : Oost-Gallië. Datum : Trajanus - Hadrianus (98-138).

4) Kruik in bleek aardewerk ; intact ; fijne, ruige klei, ook aan de oppervlakte ; bleke kern ; hard gebakken met een paar lichte misvormingen. Zie, voor zekere vormgelijkenissen van de lip, **Arentsburg** (3), afb. 89, 14 (eerste helft 2de eeuw) & 25 (midden 2de en daarna).

5) Kruik in roze aardewerk ; fijne, ietwat ruige klei met zachte deklaag ; roze kern ; goed gebakken. Zie **Bogaers & Morren** (4), blz. 58, II, 14 (Trajanus - Hadrianus ; 98-138).

6) Kruik in bleek aardewerk ; fijne, tamelijk ruige klei, ook aan de oppervlakte ; bleke kern ; goed gebakken.

7) Kruik in bleek aardewerk ; fijne, ruige klei, ook aan de oppervlakte ; bleke kern ; goed gebakken.

— Naar de samenstelling van de klei en de vervaardigingstechniek bieden deze vier kruiken onderling geen vergelijkingspunten.

8) Bord in bleek-bruin aardewerk ; intact ; fijne klei, helemaal doorspekt met kwarts ; dus ruwwandig langs binnen- en buitenkant ; op de onderkant van de bodem talrijke draaikringen en een paar roestvlekken. Zie **Arentsburg**, afb. 94, 233 (vrij vroeg 2de eeuw) en **Bogaers & Morren**, blz. 58, I, 13 (2de eeuw).

9) Bord in bleek-bruin aardewerk. Zelfde beschrijving en referenties als bord, nr. 8.

10) Bord in bruin gevlamd aardewerk. Randvorm, variëte van de twee voorgaande ; voor de rest zelfde beschrijving.

— Deze drie borden zijn vervaardigd uit dezelfde kleisoort, met fijne kwarts vermengd, en uitgevoerd in dezelfde techniek, getuige de draaikringen op de onderkant van de bodem ; de kleur is min of meer verschillend.

11) Beker in wit aardewerk met zwarte deklaag (zgn. vernis) ; fijne, ietwat zandachtige klei ; geschubde wand. Zie **Van de Weerd** (5), blz. 253, 1 (versiering) & 2 (vorm) ; **Brunsting** (6), blz. 73 ; **Arentsburg**, afb. 91, 73 & 75 (vormgelijkenis). Datum : eerste vierde 2de eeuw.

12) Beker in wit aardewerk met zwarte deklaag ; buitenwand met zand bestrooid.

— Beide bekers zijn vervaardigd uit dezelfde kleisoort en overtrokken met eenzelfde vernis ; ze verraden eenzelfde herkomst.

-
- (2) F. OSWALD & D. PRYCE, *An Introduction to the Study of Terra sigillata*. Londen, 1920.
  - (3) J. H. HOLWERDA, *Arentsburg. een Romeinsch militair vlootstation bij Voorburg*. Leiden, 1923.
  - (4) J. E. BOGAERS & C. MORREN, *Twee Romeinse grafvelden in Noord-Limburg*, in *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek*, V, 1954, blz. 57-61.
  - (5) H. VAN DE WEERD, *Inleiding tot de Gallo-Romeinse archeologie der Nederlanden*. Antwerpen, 1944.
  - (6) H. BRUNSTING, *Het grafveld onder Hees bij Nijmegen*. Amsterdam, 1937.

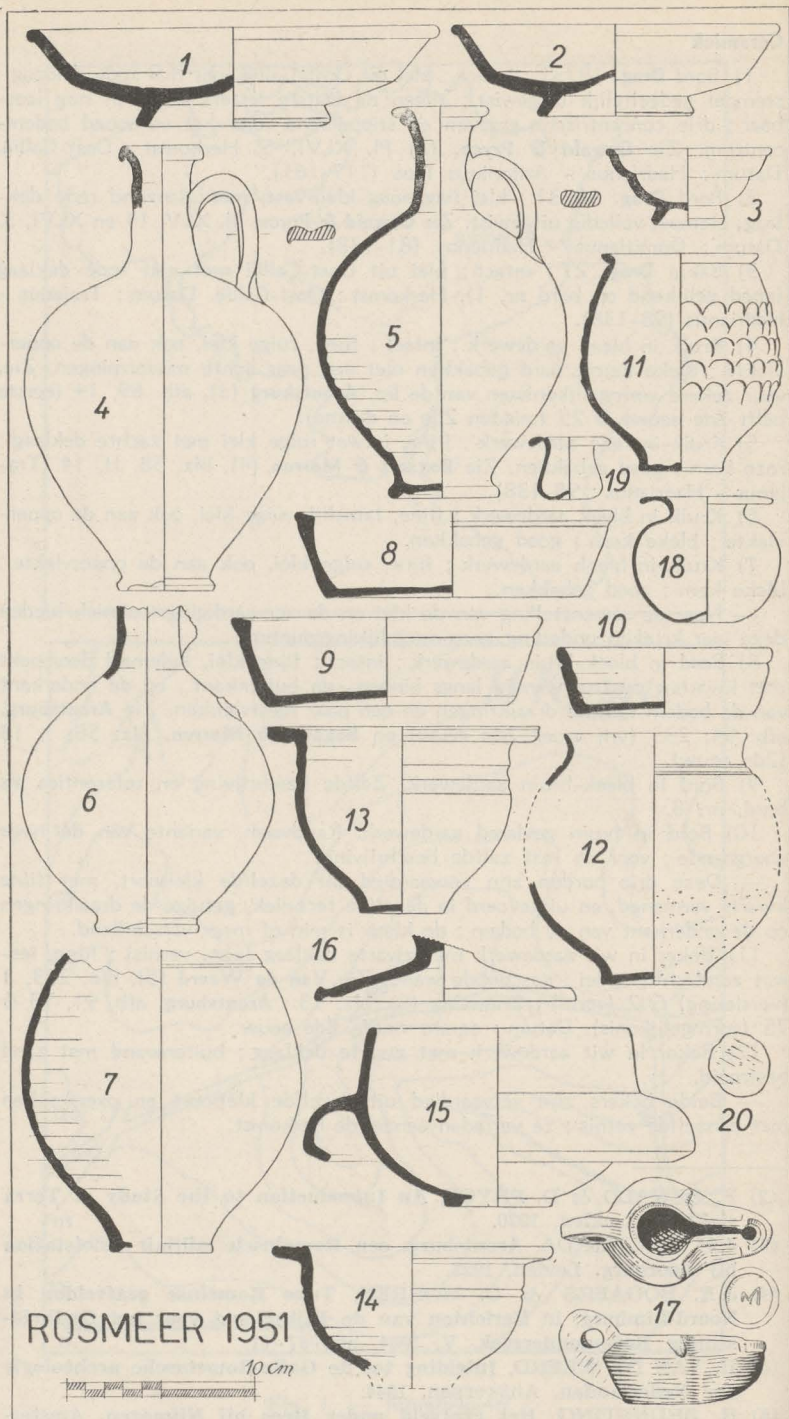

Fig. 2. — De grafgiften uit de tumulus

13) Kommetje in baksteenrood aardewerk ; fijne, ruige klei, ook aan de oppervlakte. Zie **Brunsting**, Pl. 7, 5/1 (meestal eerste helft 2de eeuw).

14) Kommetje in donkerbruin aardewerk ; fijne, ruige klei, ook aan de oppervlakte. Zelfde type als voorgaand.

— Klei en techniek van beide kommetjes zijn vrij verschillend.

15) Kom met kraagrand in bleek aardewerk ; kern iets feller van tint ; fijne, zachte klei met zachte deklaag. Navolging van sigillata-vorm **Drag**. 38. Zie **Oswald & Pryce**, pl. LXXII ; **Arentsburg**, fig. 65, 35 (hoge rand, midden 2de eeuw) ; **Riemst** (7), afb. 5, 14.

16) Deksel in bruinrood aardewerk ; fijne, tamelijk ruige klei, ook aan de oppervlakte.

17) Lamp in wit aardewerk ; fijne, zachte klei met zwarte, ietwat ruige deklaag waarin plaatselijk bruingele vlekken ; stempel M onderaan de bodem.
Glas

18) Potje in blauw-groen, doorschijnend glas met veel slierten en luchtblaasjes ; intact. Vorm **Kisa** (8), nr. 170 ; zie ook **Brunsting**, Pl. 11, vondst 14 (ongeveer midden 2de eeuw).

19) Potje in blauw-groen, doorschijnend glas met tamelijk veel luchtblaasjes ; intact ; tint iets lichter dan voorgaand. Variante van voorgaande vorm.

Munt

20) Groot-brons, volledig afgesleten.

Volledigheidshalve dienen hier nog aan toegevoegd :

— talrijke fragmenten van een niet te herstellen kruikje in roze aardewerk ; fijne, zachte klei met zachte deklaag, waaraan soms nog goudglimmer kleeft ; het zijn deze fragmenten waarmee de bodem van het graf was bestrooid.

— enkele glasscherven, ongeveer van dezelfde tint als de twee glazen potjes (misschien wel voortkomend van een deksel).

Chronologisch is dit grafmeubilair vrij goed omschreven. De **terminus post quem** wordt aangegeven door het sigillata-bord, nr. 1, dat in de periode Hadrianus—Antoninus thuis hoort, dus niet vroeger dan 117. Een determinerend stuk is eveneens de beker, nr. 11, een vorm die eerst omstreeks het jaar 100 opdaagt, terwijl de versiering met schubben niet lang na het jaar 100 in onbruik geraakt ; het is dus een typisch overgangsstuk uit het begin der 2e eeuw. De **terminus ante quem** kunnen we derhalve het jaar 125 moeilijk laten overschrijden.

Alles wijst er op dat we hier te doen hebben met de grafkamer van een verdwenen tumulus. Vooreerst het licht verkleurd grondspoor, ongeveer 1,25 m. in het vierkant, bestrooid met vergulde scherven ; vervolgens de roestvlekken op de bodem van het bord, nr. 8, die in verband kunnen gebracht worden met nagels

(7) Ridder Ph. de SCHAEZTEN, *La tombe belgo-romaine de Riemst*, in *Bulletin de l'Institut archéologique liégeois*, LXVII, 1949-50, blz. 37-60.

(8) A. KISA, *Das Glas im Altertume*. Leipzig, 1908, 3 dln.

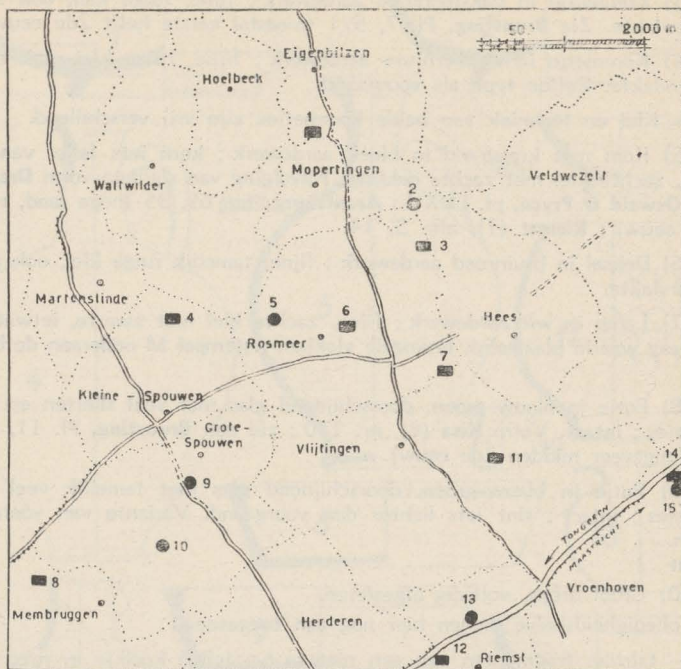

Fig. 3. — Het Romeins wegennet met villa's en tumuli

van de houten kist (de enige nagel door ons aangetroffen lag in de doorwoelde grond); de geringe diepte van de grafzool — amper 35 cm. — waarboven men een aardhoop mag veronderstellen die ter beschutting was opgeworpen. Het aantal voorwerpen is aanzienlijk hoger dan bij een gewone grafinventaris; de veronderstelling, als zou het hier om twee of meerdere graven gaan is uitgesloten. Daarenboven komen verschillende vormen paarsgewijze voor (twee bekers, nrs. 11 & 12; twee kommetjes, nrs. 13 & 14; twee glazen potjes, nrs. 18 & 19) of per veelvoud van twee (vier kruiken, nrs. 4 tot 7); er bestaan gegronde vermoedens dat een sigillata-bakje, zoals nr. 3, en misschien ook een bordje, als nr. 10, zouden verdwenen zijn, wat ons weerom tot twee reeksen van vier stuks zou brengen. Gelijkaardig parallelisme bij de samenstelling der grafgiften onder **tumuli** werd reeds meermaals vastgesteld, onlangs nog in een naburige tumulus te Riemst, die trouwens uit dezelfde jaren dateert als zijn meer bescheiden tegenhanger van Rosmeer.

Op de hierbijgevoegde kaart (fig. 3) is de tumulus van Rosmeer gesitueerd in zijn geographisch verband met andere tumuli en villa's uit de omgeving, evenals met het Romeins wegennet.

Dit laatste hebben we gepoogd te reconstituëren op grond van luchtfoto's. (*) Het enig criterium, uit deze werkmethode te halen, is natuurlijk de ligging der landerijen ten overstaan van de weg. Staan de percelen haakrecht op de lengteas van de baan, dan neemt men aan dat deze als uitgangspunt gediend heeft voor de grondverkaveling en haar bestaan bijgevolg diep in het verleden opklimt. Hierbij is natuurlijk nog vereist, dat men het traject over een aanzienlijke afstand moet kunnen volgen. Op die basis poogt men ook een hypothetische wedersamenstelling te geven van het Romeins kadaster, dat in de gebieden met rationele landbouwexploitatie was uitgewerkt.

Afgezien van de bekende heirbaan Tongeren-Maastricht, konden we op die wijze nog drie wegen uitstippelen, die het uiterlijk kenmerk van een Romeinse bijweg of **diverticulum** vertonen. De eerste vertakt van de heirbaan te Herderen, loopt over Grote-Spouwen, Martenslinde en vandaar naar het Noorden; hij tekent zich duidelijk af, op een paar korte onderbrekingen na. De tweede vertrekt eveneens aan de heirbaan, tussen Riemst en Vroenhoven, en gaat over Vlijtingen, Rosmeer, Mopertingen en Eigenbilzen. Zijn traject is evenwel moeilijker te volgen, vooral tussen het vertrekpunt en Vlijtingen. De thans bestaande weg oversnijdt aldaar meermaals verschillende percelen; het moet er evenwel slechts om geringe verschuivingen gaan, vermits de algemene richting der landerijen de hoofdas van de baan duidelijk laat vermoeden. Een derde **diverticulum**, die de twee voorgaande kruist, komt uit de richting van 's Herenelderer, gaat over Kleine-Spouwen en Rosmeer en vandaar in de richting van Hees.

Voor de localisatie van de villa's en tumuli binnen het aangegeven kader waren we hoofdzakelijk aangewezen op beknopte gegevens van vroegere schrijvers. We laten hun vermeldingen hier volgen, zoveel mogelijk volgens de oorspronkelijke referentie.

1. — Villa op de grens van Eigenbilzen en Mopertingen; niet nauwkeurig gelocaliseerd. Cfr **Huybrights** (9), blz. 26; **De Maeyer** (10), blz. 106.

2. — Tumulus te Mopertingen. Cfr **Huybrights** (11), blz. 49; geeft evenwel geen nadere plaatsbepaling. Het door ons aangetekend punt heet op het kadaster « Tomberveld »; op de militaire kaart staat de aanduiding « Tombe ». In de volksmond wordt heden nog gewag gemaakt van een ont-

(*) We danken hierbij Kapitein-Kommandant S. B. H. Van Ginneken, Hoofd van het Documentatiecentrum van het Militair Geografisch Instituut, die ons bereidwillig de nodige luchtopnamen ter inzage verstrekke.

(9) F. HUYBRIGHTS, *Etude comparative des occupations romaines et franques de la Hesbaye...* in *Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg* (= BSSLL), XXII, 1904, blz. 19-41.

(10) R. DE MAEYER, *De overblijfselen der Romeinse villa's in België*, I. Antwerpen, 1940.

dekking, aldaar gedaan door een « generaal ». We zijn niet absoluut zeker dat de verwijzing van Huybrights betrekking heeft op dit Tomberveld.

3. — Villa te Rosmeer, achter de Staberg. Persoonlijke inlichtingen. Vermoedelijk behoren deze villa en voornoemde tumulus tot hetzelfde domein.

4. — Villa te Kleine-Spouwen, gehucht Berg. Cfr **Huybrights** (11), blz. 15; id. (12), blz. 231. Schrijver geeft geen nauwkeurige plaatsbepaling. Onze localisatie steunt op het getuigenis van personen woonachtig op de plaats zelf waar de ontdekking gebeurde.

5. — Tumulus te Rosmeer.

6. — Villa te Rosmeer. Persoonlijke inlichtingen. Vermoedelijk behoren deze villa en voornoemd tumulus tot hetzelfde domein.

7. — Villa te Vlijtingen, op de Lippe. Persoonlijke inlichtingen.

8. — Villa te Membruggen. Persoonlijke inlichtingen.

9. — Tumulus te Grote-Spouwen, dorp. Cfr **Perreau** (13), blz. 357.

10. — Tumulus te Grote-Spouwen, gehucht Klein-Membruggen. Cfr **Thysen** (14), blz. 36, nota 1. Het is niet onmogelijk dat het hier om dezelfde tumulus gaat, door **Huybrights** (15), blz. 87, vermeld onder Membruggen.

11. — Villa te Vlijtingen, onnauwkeurig gelocaliseerd tussen Vlijtingen en Laeffelt. Cfr **Simenon** (16), blz. 9, nota 1.

— Onder Vlijtingen staat op de kaart van **Van Dessel** (17) een tumulus aangetekend, die evenwel niet vermeld wordt in zijn repertorium, blz. 218.

12. — Villa te Riemst. Cfr **Huybrights** (18), blz. 307. Het kan hier misschien ook gaan om de substructies van een ander gebouw dan van een villa, gezien de onmiddellijke nabijheid van de heirbaan.

13. — Tumulus te Riemst. Cfr **de Schaetzen** (7). Waarschijnlijk hangt deze tumulus niet samen met voornoemd gebouw, daar beide langs een verschillende kant van de heirbaan liggen.

14. — Villa te Vroenhoven, gehucht Tommendal; localisatie overeenkomstig inlichtingen ter plaatse ingewonnen. Cfr **Huybrights** (9), blz. 26. Wat de aard van het gebouw betreft, zelfde bemerking als voor de villa te Riemst.

15. — Tumulus te Vroenhoven, gehucht Tommendal. Cfr **Schuermans** (19), blz. 472, nota III. Hoogstwaarschijnlijk behoort deze tumulus bij voornoemd gebouw.

Dr. H. ROOSENS en M. VANDERHOEVEN.

- (11) F. HUYBRIGHTS, *Tongres et ses environs pendant l'occupation romaine et franque*, in **BSSLL**, XIX, 1901, blz. 5-64.
- (12) F. HUYBRIGHTS, *L'occupation de la Tongrie dans l'antiquité*. (Congrès de la Fédération archéologique et historique de Belgique. Tongeren, 1923. = **BSSLL**, XXXVIII, fasc. I, 1923.)
- (13) M. PERREAU, *Tongres et ses monuments*, in **Bulletin et Annales de l'Académie d'archéologie de Belgique**, III, 1846, blz. 335-357.
- (14) C. THIJSEN, *Een eeuw uit de geschiedenis van Grote-Spouwen*. Tongeren, 1947.
- (15) F. HUYBRIGHTS, *Antiquités romaines à Tongres*, in **BSSLL**, XVII, 1897, blz. 5-92.
- (16) W. SIMENON, *Geschiedenis der voormalige Heerlijkheid Vlijtingen*. Maastricht, 1901.
- (17) C. VAN DESSEL, *Topographie des voies romaines de la Belgique*. Brussel, 1877.
- (18) F. HUYBRIGHTS, *Trouville de Monnaies*, in **BSSLL**, XXIII, 1906, blz. 307-320.
- (19) H. SCHUERMANS, *Exploration de quelques tumulus de la Hesbaye*, in **Bulletin des commissions royales d'art et d'archéologie**, V, 1866, blz. 422-516.

Tumulus disparu à Rosmeer

(Résumé)

Le Service des Fouilles a opéré, le 14 septembre 1954, un sondage de contrôle à l'emplacement où, en automne 1951, un fermier avait découvert un certain nombre d'antiquités romaines. On se trouvait là sur le versant septentrional d'une des principales éminences du Limbourg (fig 1).

Notre enquête a démontré qu'il s'agit bien d'un dépôt funéraire isolé, enfoui à 0,35 m de profondeur seulement. Le mobilier comprenait une vingtaine de pièces (fig. 2), dont trois vases en sigillée (1 - 3), quatre cruches (4 - 7), trois assiettes (8 - 10), deux gobelets (11 - 12), deux écuelles (13 - 14), un bol à collette (15), un couvercle (16), une lampe avec estampille M (17), le tout en poterie. On doit y ajouter deux petits vases en verre (18 - 19) et un grand bronze fruste (20).

Ce mobilier que l'on doit situer entre les années 117 et 125, reposait dans une fosse carrée, dont le contour a pu encore être vaguement reconnu et qui mesurait 1,25 m de côté.

Comme les sondages exécutés aux abords de cette tombe n'ont rien donné, nous pouvons en conclure qu'il s'agissait là d'un modeste tumulus ; la présence de certains objets en double et en quadruple exemplaire tend à le confirmer.

Nous avons indiqué sur la carte (fig. 3) les tumulus et villas romaines de la région, ainsi que la voirie antique, en nous basant, pour cette dernière, sur des photos aériennes.

H. R.

(Archæologia Belgica, n° 24).